

Optimització combinatòria. Estratègies de supervivència i de politització del malestar

LAIA MANONELLES MONER

Ulla Blanca Lima,
Sèrie de fotografies,
24, 48, 72... hores,
2009.

L'exposició «Optimització combinatòria d'Ulla Blanca Lima en diàleg amb Nora Ancarola», que va tenir lloc a La Xina A.R.T. del 12 de març al 16 d'abril de 2016, inicia el seu recorregut amb la fotografia d'una gandula verda que ens remet a la relació entre les dues artistes que protagonitzen la mostra. Aquesta gandula evoca una singular «optimització combinatòria», és a dir; la gestió de tots els recursos disponibles per resoldre de la millor manera possible determinades problemàtiques i conflictes. Nora Ancarola explica que la gandula «simbolitza les tàctiques de suport a una alumna que, amb una malaltia crònica, va poder acabar amb eficiència els seus estudis». Aquí trobem la voluntat de compartir les estratègies, que ambdues van dissenyar i dur a terme, per tal de facilitar que Ulla pogués concloure la seva formació artística a la Llotja.

Cal remarcar les sinergies que es van generar entre la docent i l'alumna, que mostraven unes «altres maneres de fer», unes altres maneres de relacionar-se més enllà d'allò que s'estableix en un marc acadèmic, normatiu. Crearen un nou context concebut des de la interacció i la resolució de trobar solucions a la necessitat d'Ulla de tenir un espai de repòs a l'aula. Ulla va confeccionar uns recursos que li van permetre prosseguir els seus estudis i projectes artístics, com veiem en les sèries que s'exposaren a La Xina A.R.T., deixant enrere el rol de receptor passiu

—que tradicionalment s'ha atorgat als pacients i als alumnes— en la seva decisió de gestionar activament la seva malaltia.

«Optimització combinatòria» mostra uns altres paràmetres relacionals que es poden experimentar en un espai educatiu. Ambdues creadores forgen un diàleg en el qual es comparteix la gestió del malestar, fent-lo visible, tangible. És pertinent destacar que aquests vasos comunicants no solament s'estableixen entre la professora i l'alumna sinó que els altres companys i companyes de l'aula, juntament amb la resta de la comunitat educativa, també n'esdevenen partícips. Veiem doncs, en els lligams que s'articulen entre l'experiència individual i la col·lectiva, la determinació de polititzar el malestar, recordant la coneguda premissa activista de Carol Hanisch que els afers personals són polítics. Hanisch defensà la força de la comunitat, emprant el terme *teràpia política* (*political therapy*) en relació amb les reunions dels grups d'autoconsciència feministes i de conscienciació política que pensaven accions comunitàries per combatre diversos problemes socials¹.

Un cop creuem el llindar de la porta de La Xina A.R.T. trobem la simbòlica gandula i una sèrie de retrats fotogràfics on es mostren fragments del

¹ HANISH, Carol, «The Personal Is Political», 1969.
[En línia] <http://www.carolhanisch.org/CHwritings/PIP.html>

cos nu d'Ulla que ens suggereixen una realitat inquieta, que s'esberla i ens sacseja. En la mateixa direcció, partint de la pròpia pell com a suport del discurs que s'articula, es presenta el vídeo *Nuestros intérpretes* (2010), en el qual podem observar com unes mans teclegen l'esquena de l'artista, fent al·lusió a la polifonia de lectures a partir de les quals hom pot aproximar-se al cos. Les obres esmentades connecten directament amb la vitrina on s'exposa l'historial clínic d'Ulla, la bata mèdica que utilitza quan pinta i els quaderns, els dibuixos i les pintures que ha realitzat durant els seus internaments a l'Hospital Clínic de Barcelona.

L'itinerari continua a la planta baixa de La Xina A.R.T., on s'exposen «Estratègies de supervivència I» i «Estratègies de supervivència II» (2016) de Nora Ancarola. Dins de la instal·lació «Estratègies de supervivència I» es troba el vídeo *Triatlón* (2009), que Ulla creà per a «Antikeres» (2004-2010), la tercera part de la Trilogia de la Privadesa. Cal recordar que el projecte Trilogia de la Privadesa², realitzat conjuntament per Nora Ancarola i Marga Ximénez, està format per tres parts —«Sibil·la», «Domus Àurea» i «Antikeres»— des d'on es reflexiona sobre el rol de la dona, sobre l'espai íntim i domèstic que ha estat atribuït tradicionalment al gènere femení, i sobre l'art de cuidar. Les artistes expliquen que les Keres, si ens remetem a la mitologia grega clàssica, eren els esperits femenins de la mort, i Nora i Marga invoquen les Antikeres per idear un espai d'aixopluc per a tots aquells i aquelles que tenen cura dels altres. «Antikeres» està formada per una sèrie de relats, ja que Nora i Marga van convidar diverses persones que expliquessin les seves vivències respecte de l'acte de cuidar. És una obra coral, participativa, i la seva naturalesa rau en el fet de compartir experiències en relació amb la gestió de la dependència, la malaltia, la vellesa, la mort i el dol, unes realitats que sovint s'invisibilitzen en la societat actual. El vídeo *Triatlón* (2009), que recull els moments en els quals Paula Carracelas ajudava Ulla a banyar-se en un període de màxima dificultat, dialoga amb uns microrelats pictòrics de Nora que ens transporten cap a una quotidianitat velada, desdibuixada, amb fissures i esgarrinxades. «Estratègies de supervivència I» es complementa amb «Estratègies de supervivència II», articulada per microrelats pictòrics i el vídeo *Amor de madre* (2014), en el qual se superposen, físicament i metafòricament, el rostre de l'artista i el de

la seva mare 45 anys després de la seva mort. Aquestes singulars tàctiques de supervivència fan al·lusió als rituals que l'artista crea per rumiar, processar i exposar el dol en la genealogia familiar.

A la planta baixa de La Xina A.R.T. també trobem la projecció d'un vídeo en el qual es registra una conversa entre les dues artistes, sobre la potencialitat terapèutica i subversiva de la creació, en la qual jo també participo. Aquí voldria mencionar la meua mirada subjectiva, obliqua, i la meua voluntat de parlar des de la «proximitat». En aquest diàleg es manifesta clarament la idea que l'angoixa i el dolor no són exclusius de les persones «diagnosticades». El malestar és també col·lectiu, esdevé polític, i

A dalt:

Ulla Blanca Lima,
Nuestros intérpretes,
vídeo, 2010.

A baix:

Ulla Blanca Lima,
Batas y dibujos,
material procedent
del període hospitalari
d'Ulla Blanca Lima,
Hospital Clínic
de Barcelona,
del 10 al 14 de abril
de 2009.

² Vegeu ANCAROLA, Nora; XIMÉNEZ, Marga; MUÑOZ D'IMBERT, Silvia; PLAZA, Elsa; DONAIRE, Lola; VALPIANA, Tatiana. (2011). *Trilogia de la privadesa*, Nora Ancarola & Marga Ximénez. Barcelona: Mxespai. I ANCAROLA, Nora i XIMÉNEZ, Marga, *Trilogia de la Privadesa*. [En línia] <http://trilogia-privadesa.blogspot.com.es/>

A dalt:

Nora Ancarola,
«Estratègies de
supervivència II», 2016.

A baix:

Nora Ancarola,
«Estratègies de
supervivència I», 2016.

aquest desplaçament emocional ens implica, ens mou, ens commou, i ens afecta a tots plegats.

Nora Ancarola i Ulla Lima comparteixen les seves estratègies i tàctiques per gestionar la inquietud, traspasant l'esfera íntima, introspectiva, per entrar en una dimensió política. «Optimització combinatòria» s'endinsa en

l'eficàcia simbòlica de la creació, aprofundeix en altres formes d'actuar i relacionar-se, reinventant les possibles construccions del saber i emfatitzant la importància del procés, d'un treball relacional i col·laboratiu que roman obert. Aquest diàleg en construcció versa sobre com l'art esdevé una eina per gestionar el malestar, vinculant allò que es considera privat amb allò que és públic. L'art ens «afecta», ens humanitza, enfocant la fortalesa de la vulnerabilitat en exposar-la, compartir-la i retornar-la a la comunitat, a un espai comú, treballant des del compromís i l'empatia.

Laia Manonelles Moner, Doctora en Història de l'Art per la Universitat de Barcelona. Actualment és professora al Departament d'Història de l'Art de la Universitat de Barcelona i professora consultora a la UOC al màster Estudis de la Xina i el Japó: món contemporani. Ha comissariat l'exposició «Construint la Xina: visions d'una transformació» (2010) a l'Institut d'Estudis Ilerdencs a Lleida i és autora del llibre *Arte experimental en China, conversaciones con artistas* (Edicions Bellaterra, 2011).